

*Zit – toť tvrdošijná touha dovést
vzpomínku až do konce.*

René Char

2-6549
ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
FILOZOFICKÉ FAKULTY
UNIVERZITY J. E. PURKYNĚ
BRNO

6246-82

Přeložil Stanislav Jirsa
© Editions Gallimard, 1977

I

Díval jsem se pozorně skrze skleněnou stěnu na svou dceru. Spala na levé tváři, ústa pootevřená. Byly jí sotva dva dny a nebylo ani znát, že dýchá.

Přitiskl jsem čelo ke stěně. Několik centimetrů mě dělilo od kolébky a vůbec by mě nebylo udivilo, kdyby se byla pohupovala ve vzduchu jako ve stavu beztlíže. Větev platanu ovívala okno pravidelně jako vějíř. Moje dcera obývala sama tento bílý a nebesky modrý pokoj označený „Nursery Caroline Herrick“. Ošetřovatelka přistrčila kolébku až ke skleněné stěně, abych dítě dobře viděl.

Nehýbalo se. Jeho drobounký obličej tonul v blaženosti. Větev se stále tiše komihala. Tiskl jsem nos až ke stěně a sklo se zamlžilo.

Když se ošetřovatelka vrátila, okamžitě jsem se napřímil. Bylo bezmála pět hodin, a chtěl-li jsem dorazit na radnici, než zavře matriční oddělení, nesměl jsem ztratit ani vteřinu.

Sestupoval jsem po nemocničním schodišti a listoval v malém sešitku v deskách z červené kůže

5

s nápísem „Rodný list“. Tento název ve mně budil uctivý zájem, jaký ostatně pociťuji ke všem úředním listinám, diplomům, notářským spisům, soupisům pozemkového majetku, pergamenům, rodokmenům lidí i čistokrevných zvířat... Na dvou prvních listech byl výpis z mého oddacího listu s křestními jmény a příjmením mým i mé ženy. Jen řádek, kde mělo být doplněno „syn toho a toho“, zůstal prázdný, aby se nemuselo vplouvat do zákrutů mého občanskoprávního stavu. Skutečně totiž nevím, kde jsem se narodil a jak se opravdu jmenovali moji rodiče v době, kdy jsem přišel na svět. K tomuto rodnému listu byl přichycen sponkami na čtyřikrát přeložený tmavomodrý list papíru – oddací list mých rodičů. Otec tam vystupoval pod nepravým jménem, protože sňatek byl uzavřen za okupace. Bylo tam napsáno:

FRANCOUZSKÝ STÁT

Departement Horní Savojsko

Radnice v Megève...

Dne 24. února roku devatenáctistého čtyřicátého čtvrtého v sedmáct hodin třicet minut dostavili se k nám na radnici za přítomnosti svědků:

Guy Jaspard de Jonghe a

María Luisa C.

Snoubenci prohlásili jeden po druhém, že chtějí spolu vstoupit do stavu manželského, a my jsme jménem zákona prohlásili jejich sňatek za uzavřený.

6

Co dělali otec a matka v únoru 1944 v Megève? Brzy se to dovím – jak jsem si alespoň myslel. A co ono „de Jonghe“, které si otec přidal k prvnímu vypůjčenému jménu? De Jonghe. Tohle mohlo opravdu napadnout jen jeho.

Zjistil jsem, že Koromindé parkuje u kraje chodníku asi deset metrů od východu z nemocnice. Seděl za volantem, pohroužen do četby nějakého časopisu. Zvedl hlavu a pokynul mi rukou.

Potkal jsem ho včera v jedné restauraci, vyzdobené zpola v baskickém, zpola v béarnském venkovském stylu, nedaleko Porte de Bagatelle, v jednom z těch míst, kam člověk zapadne, když ho potká něco důležitého, a kam by za normálních okolností nikdy nezašel. Má dcera se narodila v jedenadvacet hodin; viděl jsem ji, dřív než ji odvezli na kojenecký pokoj, a potom jsem políbil matku, která již usínala. Pak jsem chodil v podzimním dešti nazdařbůh po pustých ulicích Neuilly. Půlnoc. Večeřel jsem poslední v restauraci, kde se opíral o kovový pult ještě jeden host, jemuž jsem viděl jen záda. Zazvonil telefon a barman zvedl sluchátko. Obrátil se k muži: „To je pro vás, pane Koromindé!“

Koromindé... Jméno jednoho přítele mého otce z mladých let, který k nám často chodil, když jsem byl malý. Mluvil do telefonu; poznával jsem ten vážný, velmi tichý hlas a jeho hrčivá r. Zavěsil. Vstal jsem a šel k němu.

„Jean Koromindé?“

7

„Osobně.“

Prěkvapeně ke mně vzhledl. Představil jsem se. Vykřikl údivem. Potom se smutným úsměvem:

„Vy jste ale vyrůstli...“

„To ano,“ odpověděl jsem a jakoby na omluvu jsem se nahrbil. Sdělil jsem mu, že jsem už několik hodin otcem. Dojalo ho to a pozval mě na sklenku, abychom to narození oslavili.

„Je to pěkné být otcem, že?“

„Je.“

Odešli jsme z restaurace; jmenovala se *L'Esperia*.

Koromindé mi nabídl, že mě zaveze domů, a otevřel dvířka staré černé *régence*. Cestou jsme hovořili o mém otci. Viděl ho naposledy před dvaceti lety. Já sám jsem o něm neměl žádnou zprávu už deset let. Nikdo z nás nevěděl, co se s ním stalo. Koromindé vzpomínal na jeden večer v dvaatřicátém, kdy večerel s otcem právě v *L'Esperia*... A právě tady, v téže restauraci, se o třicet let později dnes večer dověděl o narození „téhle maličké“...

„Jak ten čas utíká...“

Do očí mu vhrkly slzy.

„A mohl bych tu maličkou poznat?“

Nu, a tehdy jsem mu navrhl, aby šel nazítrí se mnou na radnici, až budu zapisovat dceru do matriky. Nesmírně ho to potěšilo a dali jsme si sraz před nemocnicí přesně v pět hodin.

Za denního světla vypadal jeho automobil ještě zchátraleji než večer. Vsunul časopis, který četl, do

Pris Koromindé
jedné kapsy saka a otevřel mi dvířka. Měl brýle se silnými obroučkami a se skly domodra.

„Nemáme moc času,“ řekl jsem mu, „na matričním zavírají v půl šesté.“

Podíval se na hodinky:

„Buďte bez obav.“

Řídil pomalu a měkce.

„Myslíte, že jsem se za těch dvacet let hodně změnil?“

Zavřel jsem oči, abych si vybavil, jak vypadal před dvaceti lety: živý světlovlasý chlapík, který si neustále přejíždí ukazovákem po knírku, mluví trhaně v krátkých větách a hodně se směje. Nosil vždy světlé šaty. Tak se tedy míhal v mých vzpomínkách z dětství.

„Zestárl jsem, vidíte!“

Bylo to pravda. Obličej se mu protáhl a pleť dostávala šedavý nádech. Své krásné plavé vlasy ztratil.

„Ani moc ne,“ řekl jsem.

Řádil rychlosti a otáčel volantem uvolněnými, lenivými pohyby. Když odbočoval do ulice, kolmé k té, kde byla nemocnice, vjel do zatáčky tak zešířoka, že stará *régence* narazila o chodník. Jenom pokrčil rameny.

„A co váš otec, moc rád bych věděl, jestli se stále ještě podobá Rhettu Butlerovi... z *Jibu proti Severu*... snad si ještě vzpomenete?“

„To bych také rád věděl.“

„Jsem jeho nejstarší přítel... seznámili jsme se, když nám bylo deset, v Hauteville...“

Jel středem vozovky a jen taktak minul nákladní auto. Potom zapnul automaticky rádio. Hlasatel vykládal o hospodářské situaci, která podle jeho slov budí stále větší obavy. Předpovídal stejně vážnou krizi, jako byla ta v roce 1929. Myslel jsem na modrobílý pokoj, kde spala má dcera, a na rozhoupanou větěvku platanu, která tam zlehka narážela na okno.

Koromindé zastavil na červenou. Zasníl se. Světla se třikrát vyměnila, ale on se stále nerozjížděl. Zíral nehnutě za svými zbarvenými brýlemi. Nakonec se mě zeptal:

„A jestlipak je mu vaše dcera podobná?“

Co mu odpovědět? Ale on by možná mohl vědět, co dělali otec a matka v *Megève* v únoru 1944, a i to, jak tu podivnou svatbu oslavili. Nechtěl jsem se ho vyptávat hned, z obavy, abych ho ještě víc nerozptýlil a nepřivodil nějakou nehodu.

Po bulváru *Inkermann* jsme se vlekli jako procesí. Ukázal mi po pravé straně na pískově žlutou budovu s kulatými okny a velkými půlkruhovitými balkóny.

„Tady – v nejvyšším poschodí – bydlel jeden měsíc váš otec...“ Dokonce tu snad oslavil i pětadvacáté narozeniny, ale tím už si Koromindé nebyl tak jist: všechny domy, kde bydlel můj otec – jak mi řekl – měly stejnou fasádu. Bylo to tak. Nezapomněl na onen letní podvečer v roce sedmatřicátém a na terasu, zbarvenou posledními paprsky do červeno-oranžova. Můj otec – asi – přijímal hosty jen napolo oblečen, s županem přes holou hrud. Doprostřed

terasy přitáhl starou pohovku a kolem rozestavil zahradní židle.

„A já jsem podával aperitivy.“

Projel na červenou a jen o vlásek unikl jednomu vozu, když přejížděl bulvár *Bineau*, ale nijak se tím nevzrušil. Odbočil doleva do *rue Borghèse*. Kam vede *rue Borghèse*? Podíval jsem se na hodinky. Sedmáct dvacet jedna. Matriční úřad už bude zavírat. Zmocnila se mě panika. Co když odmítnou zapsat mi dceru do matriky? Otevřel jsem schránku na rukavice v naději, že tam najdu plán Paříže a okolí.

„Víte určitě, že jedete správným směrem?“ zeptal jsem se Koromindého.

„Myslím, že ne.“

Užž chtěl otočit vůz. Ba ne, bude lépe jet pořád dál. Vjeli jsme znovu na bulvár *Victor Hugo* a vrátili jsme se po bulváru *Inkermann*. Tentokrát sešlápl Koromindé plyn naplno. Po skráních mu stékaly kapky potu. I on pošilhával po hodinkách. Zašeptal mi bezbarvým hlasem:

„Přísahám vám, příteli, že dorazíme včas!“

Znovu projel na červenou. Zavřel jsem oči. Ještě přidal plyn a krátce přerušovaně troubil. Dorazili jsme na *avenue du Roule*. Před kostelem vůz vypo-věděl službu.

Nechali jsme *régence* stát a vzali jsme to útokem k radnici, která byla ještě dvě stě metrů dál v ulici. Koromindé pokulhával a já jsem ho předstihl. Dal jsem se do běhu. Koromindé rovněž, ale vlekl za

sebou levou nohu, brzy jsem byl značný kus před ním. Otočil jsem se: mával zoufale rukama, ale já jsem utíkal stále rychleji. Koromindé se vzdal a zpomalil. Otíral si čelo a spánky tmavomodrým kapesníkem. Když jsem vystupoval po radničním schodišti, mohutně jsem na něho mával. Nakonec mě přece jen dostihl, i když nemohl popadnout dech a vydat ze sebe jediný zvuk. Chytil jsem ho za zápěstí a vlekl ho za sebou. Prošli jsme dvoranou, kde bylo na tabulce napsáno: „Matriční úřad – 1. poschodí, dveře vlevo“. Koromindé zesínal. Myslel jsem, že ho přepadne srdeční slabost, a proto jsem ho podepřel, když jsme šli do schodů. Otevřel jsem dveře kanceláře matričního úřadu ramenem, protože oběma rukama jsem Koromindého udržoval zpřímá. Pojednou zavrával a strhl mě celou svou vahou. Uklouzli jsme, dopadli na záda doprostřed místnosti a matrikáři na nás zírali přes mříže okénka s otevřenými ústy.

Zvedl jsem se první, odkašlal jsem si a zamířil k okénku. Koromindé dopadl těžce na lavici na protějším konci kanceláře.

Byli tři: dvě ženy v halenkách, přísné a nervózní padesátnice s krátce přistřiženými brídlicově šedými vlasy; podobaly se jedna druhé, jako by byly dvojčata. A jeden vysoký muž s hustým nalakovaným línem.

„Přejete si?“ řekla jedna z těch dvou.

Její hlas zněl vystrašeně i výhrůžně zároveň.

12

„Jdu ohlásit narození dítěte.“

„To jste také mohl přijít dřív,“ řekla ta druhá nikterak líbezně.

Muž na mne pohlížel s nasupeným obočím. Náš brutální vpád zapůsobil velmi neblaze.

„Řekněte jim, že nás to zpoždění velice opravdově mrzí,“ napovídal mi Koromindé zezadu.

Podle onoho „velice opravdově“ se dalo snadno uhadnout, že franština není jeho mateřštinou. Přiběhl se za mnou. Jedna dáma nám podstrčila pod okénko list papíru a pronesla hlasem, který nesliboval nic dobrého:

„Vyplňte dotazník.“

Lovil jsem po kapsách nějaké pero, potom jsem se obrátil na Koromindého. Podal mi tužku.

„Tužkou ne,“ zasyčel kníratý.

Stáli za přepážkou pěkně všichni tři a mlčky nás pozorovali.

„Neměli byste, prosím... nějaké pero?“ otázal jsem se.

Kníratý zřejmě žasl. Dvojčata stála s rukama založenými na prsou.

„Nějakou propisovačku, prosím vás,“ opakoval Koromindé naříkavě.

Kníratý prostrčil mřížkou kuličkové pero. Koromindé mu poděkoval. Dvojčata nespouštěla ruce na znamení nesouhlasu.

Koromindé mi podal kuličkové pero a já jsem začal vyplňovat dotazník. Chtěl jsem, aby se má dcera

13

jmenovala Zenaida, snad na památku Zenaidy Rachewské, jedné krásné ženy, která oslnila mé mládí. Koromindé vstal a nahlížel mi přes rameno, aby kontroloval, co píši.

Když jsem byl hotov, Koromindé si list vzal a přečetl jej se svraštělým obočím. Potom jej podal jedné z dvojčat.

„Tohle není ve francouzském kalendáři,“ řekla a namířila ukazováčkem na jméno ZENAIDA, které jsem kráspisně napsal velikánskými tiskacími písmeny.

„No a co, paní?“ zeptal se Koromindé hlasem, ve kterém to vřelo.

„Tohle jméno nemůžete dát.“

Druhé dvojče naklonilo hlavu ke své sestře, že se až dotýkaly čely. Byl jsem zničený.

„Tak co budeme dělat, paní?“ zeptal se Koromindé.

Zvedla sluchátko a vytočila nějaké dvojmístné číslo.

Dotazovala se, zda je v seznamu „zaneseno“ jméno „Zenaida“.

Odpověď zněla: NE.

„Tohle jméno nemůžete dát!“

Zapotácel jsem se a hrdlo se mi sevřelo.

Nyní k ní přistoupil i kníratý a vzal formulář.

„Ale můžeme, slečno,“ zašeptal Koromindé, jako by odhaloval nějaké tajemství. „Můžeme ho dát.“

Zvedal ruku, velmi pomalu, jako by žehnal.

14

„Tak se totiž jmenovala její kmotra.“

Kníratý se naklonil a opřel se beraním čelem o přepážku.

„V takovém případě, pánové, běží o zvláštní případ a celá záležitost se jeví úplně jinak.“

Měl úlisný hlas, což se nikterak neshodovalo s jeho zevnějškem:

„Některá rodná jména se v rodinách předávají, a ať jsou sebezvláštnější, nemůžeme proti tomu nic namítat. Naprosto nic.“

Své věty přímo modeloval a každé slovo vycházelo z jeho úst jako promazané vazelinou.

„Tak tedy Zenaida!“

„Díky, tisícere díky, pane!“

Div se před dvojčaty nepřetrhl horlivostí, a než zmizel, vykroužil ještě piruetu. V zadní místnosti se ozval klapot psacího stroje. Ani já, ani Koromindé jsme moc dobře nevěděli, máme-li čekat či ne. Dvojčata se probírala hromadou nějakých papírů a velmi tiše se přitom bavila.

„Měly jste dneska hodně novorozeňat, dámy? Jde to?“ otázal se Koromindé, jako by se jim chtěl připomenout.

Neodpověděly. Zapálil jsem si cigaretu, podal jsem krabičku Koromindému a potom oběma ženám.

„Je líbo cigaretu, dámy?“

Ty však dělaly, jako když neslyší.

Konečně vystrčil z jedné postranních dveří hlavu kníratý a řekl nám:

15

„Račte tudy, pánové!“

Octli jsme se na druhé straně přepážky tam, odkud dvojčata a kníratý jednali se stranami. Kníratý nám pokynul, abychom vešli do zadní místnosti. Dvojčata neustále listovala bezmyšlenkovitě ve stozích papírů.

Malá rohová místnost s dvěma okny na ulici. Holé stěny tabákové barvy. Psací stůl z tmavého dřeva s četnými zásuvkami – a na něm uprostřed rozevřená matrika.

„Pánové, račte si zápis přečíst a podepsat.“

Text, napsaný bez jediného překlepu, říkal jasně, že dne dvacátého druhého října tohoto roku v devět hodin večer se narodilo dítě ženského pohlaví jménem Zenaída... , deset řádek, jimž byla vyhrazena jedna celá stránka matriky. A stejné údaje i na další straně.

„Duplikát, pánové.“

Tentokrát mi podal masivní plnicí pero se zlatou čepičkou.

„Přečetl jste si to? Je všechno v pořádku?“ zeptal se.

„V pořádku,“ odpověděl jsem.

„V pořádku,“ řekl Koromindé ozvěnou.

Vzal jsem do ruky plnicí pero a velkým trhaným písmem jsem pomalu napsal dolů na každou stránku své jméno a příjmení.

Nyní byl na řadě Koromindé. Sundal si barevné brýle. Víčko pravého oka měl přichyceno náplastí,

aby mu nepadalo, a to mu dodávalo výrazu omráčeného boxera. Podepsal ještě roztresenějším písmem než já: Jean Koromindé.

„Jste přítel rodiny?“ otázal se kníratý.

„Přítel dědečka.“

Kdyby jednou, řekněme za dvacet let, Zenaída napadlo – ale proč by ji to mělo napadnout? – podívat se do té matriky, možná že by při pohledu na ten podpis ráda věděla, kdo to ten Jean Koromindé byl.

„Hotovo, dobrý konec vše napraví,“ prohlásil mile kníratý. Díval se na mne něžněma, téměř otcovskými očima, v nichž jako by se zaleskly slzy. Podal nám bázlivě ruku a my jsme ji jeden po druhém stiskli. V tu chvíli jsem pochopil, proč nosí ten knírek. Kdyby ho neměl, jeho rysy by ztratily na výrazu a určitě by pozbyl vážnosti, která je pro matrikáře tak důležitá.

Otevřel dveře.

„Můžete sejít tady po tom schodišti,“ řekl nám spiklenecky, jako by nám prozrazoval nějaký tajný východ. „Na shledanou, pánové, a hodně štěstí, hodně štěstí...“

Na schodech před radnicí jsme si připadali jako ve snu. Prosim, vyřídili jsme důležitou formalitu, a všechno proběhlo jednoduše. Začínalo se stmívat. Bylo nutno dát *régence* do pořádku. Zašli jsme do dílny; mechanik zjistil, že vůz potřebuje důkladnější opravu. Koromindé si pro něj přijde zítra. Rozhodli jsme se, že se vrátíme do Paříže pěšky.

Šli jsme po avenue du Roule. Koromindé za sebou nohu už nevěkl a šel svižným krokem. Nemohl jsem se zbavit myšlenky na velkou matriku, rozevřenou na stole. Tak to tedy je ta matriční kniha! Mysleli jsme oba na totéž, protože Koromindé mi řekl:

„Viděl jste? Je to ale zvláštní věc, taková matrika, co říkáte?“

A co on? Byl vůbec kdy zapsán do nějaké matriky? Jaká je asi jeho původní státní příslušnost? Patří do Belgie, do Německa, nebo někam na Balt? Nejspíš asi do Ruska. A co můj otec, ještě než se jmenoval „Jaspaard“ a než připojil k tomu jménu další „de Jonghe“? A matka? A všichni ostatní? A co já? Přece musí někde být nějaké matriky se zažloutlými listy, kam byla perem zapsána naše jména i příjmení, data našeho narození i jména a příjmení našich rodičů písmem se složitými klíčkami a nožičkami. Ale kde jsou ty matriky?

Koromindé si po mém boku pohvizdoval. Z vyboulené kapsy svrchníku mu čouhal časopis, který četl ve voze; všiml jsem si jeho názvu, vytištěného červenými písmeny: *Reproduktor*. Znovu jsem dostal chuť zeptat se ho, co dělali moji rodiče v Megève v únoru 1944. Ale ví to vůbec? Vždyť vzpomínky po třiceti letech... Došli jsme na konec avenue du Roule. Setmělo se už a spadané listí nasáklé deštěm a blátem se lepilo na podpatky. Koromindé si občas čistil podrážky o chodník. Sledoval jsem jedoucí auta v naději, že najdu volný taxík. Ale co, koneckonců bude přece jen lepší jít pěšky.

Pustili jsme se po avenue de la Porte des Ternes ve čtvrti vykuchané pro stavbu okružní magistrály. V prostoru mezi branami Maillot a Champeret, rozvráceném a k nepoznání jako po bombardování.

„Jednou jsem tudy šel s vašim otcem,“ řekl mi Koromindé.

„Opravdu?“

Ano, otec ho sem zavezl automobilem. Hledal jednoho automechanika, aby mu obstaral nějakou náhradní součástku pro jeho fordku. Nemohl si vzpomínout na přesnou adresu a Koromindé s ním dlouho prohledával tu čtvrť, dnes už úplně zbořenou. Ulice lemované stromy, jejichž koruny se splétaly do klenby. Po každé straně jakoby opuštěné garáže a kůlny. A nasládlý pach benzínu. Konečně se zastavili před jednou provozovnou zásobenou „americkým materiálem“. Avenue Porte de Villiers připomínala svými čtyřmi řadami platanů promenádu nějakého městečka v jihozápadní části Francie. Usedli na lavičku a čekali, až mechanik dokončí opravu. Na okraji chodníku ležel vlčák a spal. Po opuštěné třídě se mezi slunečními ostrůvky honily děti. Bylo to jednou v sobotu odpoledne těsně po válce. Nemluvili. Můj otec – jak se zdá – byl v záduchčivém rozpoložení. Koromindému už bylo jasné, že jejich mládí je to tam.

Přicházeli jsme k avenue des Ternes a Koromindé začal opět pokulhávat. Vzal jsem ho v podpaží. Na bulváru Gouvion Saint Cyr se rozsvěcovaly pou-

liční lampy. Nastávala hodina dlouhých šňůr aut, rojení a strkání davů, ale nic z toho nepronikalo do kojeneckého pokoje. Znovu jsem měl před očima poklidné mihání větvíčky za okenní tabulí.

Zkrátka a dobře, právě jsme se stali účastníky počátku čehosi. Ta maličká bude jaksi naší vyslankyní do budoucnosti. A podařilo se jí získat hned napoprvé onen tajemný dar, který nám vždycky unikal pod rukama: zápis do matrice.

II

V které době se objevil v mém životě Henri Marignan? To mi nebylo ještě ani dvacet. Často na něho myslím. Někdy se mi dokonce zdá, že byl jedním z nesčíslných převtělení mého otce. Nevím, co se s ním stalo. Naše první setkání? Došlo k němu v jednom úzkém korálově červeném baru na bulváru des Capucines se zvláštním jménem *Dira ve zdi*. Byli jsme poslední hosté. Marignan, který seděl u sousedního stolu, objednal „rýžovou pálenku“, a když ochutnal první doušek, řekl barmanovi:

„Nemá tu chuť, co mívala v Číně.“

A v té chvíli jsem se ho bezostyšně zeptal:

„Vy znáte Čínu, pane?“

Povídali jsme si až do čtyř hodin ráno. Samozřejmě o Číně, kde Marignan pobýval před válkou. Dovedl ještě nakreslit na ubruse podrobný plán Šanghaje a onoho večera to kvůli mně udělal. Chtěl jsem vědět, zda v dnešní době má člověk ze Západu vůbec nějakou naději vniknout do té tajemné země a po libosti ji prozkoumat. Poněkud zaváhal a pak slavnostně prohlásil: